

ut sit explicitè universalis, sed satis esse implicitè, et hoc esse necessarium; tum ex parte rationis formalis credendi, quæ est divina veritas, cui credendum est tanquam infallibili testimonio, in quo modo credendi virtute creditur esse verum quidquid Deus dixit, etiamsi credens ea ignoret; tum etiam est necessarius ex parte affectus credendi, qui talis esse debet, ad id quod credendum proponitur sufficienter, ut paratus sit ad credendum omnia quæ sufficienter etiam fuerint proposita, ut a Deo dicta, et hoc modo fides cujuscumque rustici est universalis, quia credit ex animo, quo paratus est credere quidquid Ecclesia proposuerit. Ab hac autem universalitate deficit imprimis fides humana aliquorum mysteriorum, quæ in hæretico vel Judæo manet, quæ nec actu est universalis, nec virtute, cum alia similiter proposita non credant.

20. *Dubium.*— *Licet prædictam proprietatem non habeat fides acquisita ex vi rationis formalis credendi, utrum ex voluntate illam possit habere? — Vera resolutio negativa.* — Dubitari autem potest an possit aliquando fides acquisita esse universalis ex voluntate credentis, esto non sit talis ex vi rationis formalis credendi. Videtur enim hoc repugnare, nam omnia revelata possunt fide humana credi, et tota illa fides est mere naturalis; ergo pro voluntate credentis. Nihilominus verisimilius est id non posse sola industria humana sine auxilio gratiæ fieri; quia sicut in moralibus homo potest unum vel aliud præceptum implere, non tamen collectionem omnium, licet per actus naturales implenda sit, vel sicut potest unam vel aliam, et plures veritates naturales sine errore cognoscere, non tamen omnes; ita majori ratione, licet possit unum, vel aliud mysterium fidei credere modo imperfecto et naturali, non tamen omnia collective, etiam successive, et per actus multiplicatos, quia longe difficilius est in his omnibus non errare, quam in scientiis. Quæ ratio præcipue habet locum in fide acquisita libera, quæ pendet ex conjecturis et signis incertis, et ex proprio discursu, tanquam ex propria ratione assentiendi, et præterea ex affectu voluntatis liberæ ac variabilis. Verumtamen etiam habet locum in fide acquisita evidente, si forte ab homine circa hæc mysteria comparari potest, quia illa etiam per se est valde difficilis circa singula, pendetque ex magna diligentia, intelligentia, discursu, et requirit etiam affectum, saltem non repugnantem, nec male affectum.

21. *Ecasis.* — *Non admittitur in fide humana.* — Dices posse hoc fieri reducendo omnia credenda ad unum primum creditum, ex quo necessario alia deducantur. Tunc enim si intellectus convincatur, et necessitetur ad credendum primum, saltem fide acquisita, fieri potest ut inde reliqua omnia sine errore credat. Quod maxime continget, si quis in illo modo credat Ecclesiam regi ab Spiritu Sancto, ideoque non posse errare in his quæ proponit: quia, hoc posito, evidenter constare potest an reliqua proponantur ab Ecclesia necne, saltem quadam morali et humana evidentia, quæ satis esse potest, ut eadem fide acquisita possit quis credere omnia revelata sine ullo errore. Verumtamen etiam hic modus non est admodum verisimilis: quia prius fundamentum vix aut nec vix quidem potest ita evidenter ostendi, ut de necessitate credatur fide humana. Nam illa evidentia solum potest esse in aliquo attestante infallibili, qui est solus Deus; difficile autem est evidenter ostendere Deum dixisse Ecclesiam non posse decipi, vel decipere in rebus fidei: nam licet evidenter ostendatur hoc esse credibile, non tamen ita esse. Præterquam quod non est evidens, quæ et qualis sit hæc Ecclesia, nec quando, aut per quos ita loquatur, ut decipere non possit; sed hæc omnia fide tenentur, et solum fiunt credibilia per conjecturas et signa, et per humanum discursum aut auctoritatem. Itaque quocumque modo ponatur fides acquisita mysteriorum fidei, non credo esse posse integram et sine mixtione errorum, sine aliquo auxilio speciali. Loquor autem de fide humana, quia in Angelis et dæmonibus est ista fides acquisita sine errore speculativo contra fidem, quia in eis est facilis evidentia hæc, ut dixi.

22. *Quomodo universalitas fidem infusam ab acquisita distinguat.* — Hinc ergo in hominibus universalitas et sinceritas veræ fidei signum magnum est supernaturalis fidei, sicut e contrario in hæretico partialis credulitas (ut sic dicam) est signum fidei acquisitæ, quæ sine auxilio gratiæ haberi possit. Adde vero in homine fideli non esse sufficiens hoc universalitatis signum ad distinguendum actum fidei infusæ et acquisitæ. Nam in homine Catholico dari potest fides acquisita universalis omnium, quæ ab eodem creduntur per fidem infusam. Quod patet, quia circa illa omnia quæ credit, potest sæpe exercere actus naturales fidei acquisitæ, quia hoc pendet ab ejus libertate et actuali consideratione, et in eo ablata est dif-

ficultas per conjunctionem fidei divinæ. Potest experientia ostendi, nam licet aliquis, qui diu fuit Catholicus, fiat hæreticus, adhuc retinet facilitatem et promptitudinem credendi ea in quibus non errat; imo etiam ad ea quæ per novum errorem negat, sentit propensionem et inclinationem ex antiquo habitu relictam: ergo signum est cum habitu fidei infusæ habuisse acquisitum, utique per actus naturales fidei, quos vicissim et fortasse frequentius cum supernaturalibus prius, cum esset catholicus, efficiebat. Non ergo repugnat fidem acquisitam circa mysteria fidei esse universalem in aliquo credente.

23. *Universalis fides acquisita in catholico tantum esse potest.* — *Non tamen in catechumeno.* — Existimo tamen probabilissimum esse non inveniri hanc fidem universalem acquisitam, nisi in his, qui fidem catholicam profitentur. Quia, sine fide supernaturali, verisimilimum est in nullo inveniri fidem acquisitam universalem articulo fidei. Quia, ut dixi, hæc non potest sine speciali auxilio adjuvante acquiri pura, et ab omni errore immunis. Non est autem cur credamus hoc auxilium dari homini non credenti eadem mysteria, sicut oportet. Unde licet fortasse in his qui denuo ad fidem convertuntur, interdum contingat incipere credendo aliquam veritatem sibi propositam humana fide, et ex auctoritate prædicantis, nihilominus non existimo talem fidem acquisitam antecedere circa totam materiam fidei, priusquam elevetur homo, et erigatur ejus affectus ad credendum quæ proposita sunt, sicut oportet ad salutem. Quia neque illa fides acquisita ut prævia ad infusam, necessaria est ad introductionem fidei, non solum circa totam materiam ejus, verum etiam neque circa aliquem articulum, ut in tractatu de Fide dicam; neque est cur tantum gratiæ auxilium detur ad fidem imperfectam, et de se insufficientem ad salutem. At vero his qui jam credunt fide catholica, propter supernaturalem fidem quæ in eis supponitur, facillimum est simul credere fide humana omnia quæ revelata sunt.

24. *Universalitas fidei acquisitæ ab infusa moraliter derivatur.* — Unde ipsa divina fides, licet non sit principium per se fidei humanæ ejusdem veritatis, est nihilominus morale adjutorium, quo facillime altera fides possit etiam esse universalis. Sic etiam fides juvat ad inveniendas rationes et conjecturas quibus veritates fidei credibiliores fiant, propter quas potest homo rebus etiam ipsis assentire, si ve-

lit, assensu utique naturali, et fidei cujusdam, vel opinionis humanæ, quæ interdum ad quamdam moralem evidentiam pervenire potest. Sic ergo ipsa fides divina dici potest speciale auxilium ad alteram fidem universaliter et perfecte in suo ordine consequendam et exercendam, quia et per se erigit et confortat intellectum, et excitat voluntatem, ut intellectum moveat ad inquirenda motiva, quæ humano etiam modo fidem persuadeant. Et præterea a Deo impetrat auxilium quo id possit melius efficere. Quamvis autem hoc ita sit, nihilominus semper differentia magna servatur inter universalitatem fidei infusæ et acquisitæ, nam in priori est per se, in ista est accidentaria, et contingens ex quodam credentis libero usu. Unde prior fides non potest incipere aut conservari sine sua universalitate formali vel virtuali, ut explicavimus; posterior autem et incipere et conservari potest sine universalitate formali, ut patet in hæretico, et sine virtuali, quia illam non habet ex vi objecti, nam si illam haberet, nunquam esse posset dimidiata fides. Atque hinc etiam est ut ad fidem Christianam, propter universalitatem ejus, sit intrinsece necessaria gratia tanquam principium per se ejus; ad fidem autem acquisitam etiam universalem non ita necessaria sit, sed solum per modum moralis causæ tollentis impedimenta, et manuducentis mentem intra latitudinem discursus naturalis.

25. *Quid inter utramque fidem intersit.* — *Satisfit primæ rationi propositæ in numero primo.* — *Fit satis secundæ rationi in eodem numero propositæ.* — Ex quibus omnibus satis constat fidem acquisitam, etiamsi sit de rebus revelatis, longe diversæ naturæ esse a fide infusa, multumque a perfectione ejus deficere, ideoque mirum non esse quin aliqui actus ejus possint fieri sine gratia. Unde etiam facile responderi potest ad rationes in principio positas. Ad primam dicitur, quantumvis res in se sint supernaturales, et excedentes humanam naturam, si solum credantur, ut testificatæ humano testimonio, non attingi secundum rationem supernaturalem, sed secundum rationem communem quibuscumque rebus, quatenus per homines referri ac affirmari possunt. Et ideo dum intellectus hæc credit per fidem acquisitam, non fertur extra objectum suum, quia objectum materiale fidei humanæ est quidquid ab homine affirmari potest, sive naturale sit, sive supernaturale, et eadem ratione non agit tunc intellectus extra

sphæram activitatis suæ, quia quælibet humana fides sub sphæra naturali continetur. Ad secundum, dicitur errasse Pelagium, quia loquens de Christiana fide, prout ad salutem necessaria est et ex parte sua sufficit, dixit viribus solius naturæ exhiberi posse, supposita tantum revelatione, seu propositione sufficiente. Fides autem acquisita non est qualis esse debet ad salutem, et, sive illa præcedat, sive non, semper est necessaria propria fides infusa, de qua Scriptura, Concilia et Sancti loquuntur, ut sæpe diximus; de fide autem acquisita nec affirmant aliquid, nec negant, quia nihil ad doctrinam necessariam fidei et salutis animarum pertinebat. In hoc ergo sensu admittimus responsum in argumento datum per distinctionem fidei in perfectam et imperfectam.

26. *Solvitur tertia in num. 2. — Fit satis ultimæ.* — Ad replicam autem, seu tertium argumentum ex errore Semipelagianorum, et definitione Concilii Arausicani, respondemus longe diversam fuisse sententiam Massiliensium. Quia illi loquebantur de fide, quæ, licet esset imperfecta, esset tamen initium quoddam et inchoatio veræ ac supernaturalis fidei, sive illud initium ponerent in voluntate credendi, eamque vocarent imperfectam fidem, sive in assensu aliquo intellectus, qui esset quidem verus assensus conferens ad salutem, indigens tamen aliqua majori perfectione, quam ipsamet inchoata fides posset impetrare seu mereri; et hoc est quod damnant Arausicanum Concilium et Patres. At vero fides acquisita ita est imperfecta ex natura et specie sua, ut non solum sit infra fidem infusam, sed etiam extra omne initium et inchoationem ejus; quia nec includit voluntatem credendiam et salutarem, quam fides Christiana requirit, neque est inchoatio vel quasi fundamentum Christianæ fidei. Et ideo talis fides acquisita nullo modo impetrat vel meretur infusam, neque est salutis initium. Unde Arausicanum Concilium, cap. 6, sic definit: *Si quis dixerit sine gratia Dei credentibus, etc., misericordiam Dei conferri, non autem ut credamus, etc., sicut oportet, per infusionem Spiritus Sancti fieri confitetur, resistit Apostolo, etc.* Ubi addendo illam particulam, *sicut oportet*, indicavit de alio modo fidei, quæ non sit sicut oportet, an esse possit sine gratia, nihil ad doctrinam fidei referre, dummodo naturalis fides non credatur esse meritum, aut ratio obtinendi gratiam Spiritus Sancti ad perfectam fidem. Et ita patet responsio ad quartum;

negamus enim sequelam, id est, hanc fidem acquisitam esse posse meritum infusæ, vel gratiæ ad illam, quia illa est valde imperfecta, et omnino naturalis ordinis; in quibus actibus nullum est meritum gratiæ; neque facienti quod potest per vires naturæ, datur gratia ratione talis actus, ut infra suo loco latius dicitur. Augustinus autem loquitur de fide vera et Christiana, licet inchoata tantum, ut capite sequenti explicabo.

CAPUT XI.

UTRUM FIDES ALIQUA, QUÆ IDEM MOTIVUM CREDENDI, EAMDEMQUE RATIONEM FORMALEM OBJECTI HABEAT CUM FIDE INFUSA, POSSIT HABERI EX VIRIBUS NATURÆ, SINE AUXILIO GRATIÆ?

1. *Recentiorum opinio.* — Hæc quæstio valde necessaria est ad intelligendum quantæ sint vires liberi arbitrii ad operandum circa supernaturalia objecta, quæque sit propria differentia inter actus infusos et acquisitos, qui in eadem materia versantur. Unde ex se quæstio communis est omnibus actibus infusis, soletque sub his generalibus verbis tractari, an actus in sua substantia supernaturalis, et actus naturalis possint versari non solum circa idem materiale objectum, sed etiam circa idem formale. Nos autem nunc de fide agimus, postea de cæteris dicemus, prout specialis ratio aliarum virtutum postulaverit, ita enim fiet ut melius difficultates singulæ expendantur. Aliqui ergo ex modernis Theologis, non contenti his quæ in capite præcedenti dicta sunt, contendunt posse hominem assentiri rebus revelatis sufficienter propositis, per vires suas, sine auxilio gratiæ, sub eadem ratione formali objecti, et ex eodem motivo ex quo credimus per gratiam et per Christianam fidem. Et nihilominus, ut salvent definitiones fidei contra Pelagianos et Semipelagianos, dicunt illam fidem quæ habetur per vires naturæ, non esse sicut oportet ad salutem vel ad initium salutis, solum quia in entitate sua est ordinis naturalis, et imperfecta, comparatione alterius fidei supernaturalis. Unde sic opinantes non recedunt a sententia quam cap. 4 docuimus, sed addunt circa idem objectum materiale et formale posse versari actus specie et substantia differentes, non ex objectis, sed ex modo tendendi in illud, nobiliori et altiori, vel inferiori et ignobiliori; et hac ratione dari, circa idem objec-

tum, actum in substantia supernaturalem, et actum naturalem, specie et entitate omnino diversos.

2. *Primum principium quo recens fulcitur opinio.* — Fundamentum hujus sententiæ sumitur ex duobus principiis. Unum est, esse possibile actus diversos in specie versari circa idem objectum formale, non tantum quoad rationem formalem quæ in illo attingitur (de hoc enim nulla esset controversia), sed etiam de ratione sub qua attingitur. Probatur, quia formale objectum, licet sæpe distinguat actus, sitque ad id sufficiens quando intervenit, non est tamen adæquata ratio distinguendi actus, nec simpliciter necessaria, quia possunt distinguui ex modo diverso tendendi ad idem et ex eodem motivo. Id patet in motibus, non enim semper distinguuntur ex terminis, sed interdum ex modo tendendi, ut de circulari et recto tradit Aristoteles, 5 Physic., cap. 3, text. 33. Item in actibus voluntatis; circa idem bonum, amor, desiderium et delectatio, seu voluntas simplex, intentio et fruitio specie distinguuntur ex modo tendendi, juxta doctrinam D. Thomæ 1. 2, quæst. 12, artic. 1, ad 4. Item voluntas et appetitus sensitivus interdum tendunt in idem objectum sub eadem ratione delectabilis, et nihilominus eliciunt actus specie diversos, non propter diversitatem cognitionum, nam cognitio est conditio objecti, non ratio, sed propter diversitatem potentialium. Item in duobus Angelis specie diversis, amores naturales Dei in ipsum sub eadem ratione bonitatis tendunt, et nihilominus amores illi distinguuntur specie ex modo amandi simpliciori, vel (ut ita dicam) spiritualiori in sua entitate: ergo non repugnat actus specie distinguui circa idem objectum formale. Neque reddi potest ratio sufficiens cur hoc repugnet, cum actus ex multis principiis pendeat, præsertim ex potentia, a qua, propter nobilitatem suam, potest nobiliorem essentiam et speciem accipere, etiam si in idem objectum tendat.

3. *Rationis applicatio et declaratio.* — Sic ergo in præsentem non repugnabit circa idem objectum formale fidei, quod est veritas prima revelans, dari assensus specie diversos, unum naturalem, alium vero supernaturalem ex modo nobiliori tendendi, et ex principio superioris ordinis a quo procedit. Declaraturque ulterius in hunc modum, quia inter assensum et rationem assentiendi non requiritur hæc proportio, ut si actus est naturalis, ratio assentiendi etiam sit naturalis,

et similiter, si actus est supernaturalis, ratio assentiendi sit supernaturalis; ergo potest esse actus naturalis ex motivo supernaturali, et e contrario: ergo eadem ratione poterunt esse actus supernaturalis et naturalis fidei sub eodem motivo supernaturali. Antecedens probatur, quia cognitio per se infusa hujus principii, *Totum est majus sua parte*, nititur in intrinseca connexionem terminorum, in qua etiam nititur naturale iudicium ejusdem principii: et scientia quam Deus habet de veritate hac naturali, *Petrus peccabit*, supernaturalis est, et solum ex parte objecti fundatur in veritate ipsa, quæ naturalis est; e contrario vero voluntas nostra actu naturali potest diligere Deum trinum et unum propter bonitatem tam mirabili modo communicabilem, quæ ratio supernaturalis est, quam altiori modo potest diligere charitas infusa; ergo.

4. *Secundum principium et fundamentum.* — Aliud principium est, sæpe non esse possibile inter actum naturalem et supernaturalem circa eandem materiam, assignare diversitatem ex objecto formali. Hoc præcipue patere potest in actibus amoris, quibus amatur Deus propter seipsum: nam utriusque amoris formale objectum, seu ratio propter quam et sub qua amatur Deus, est bonitas Dei, prout in se est; hæc autem est una et simplicissima, et specialiter hoc declarat ratio proxime facta de dilectione Dei, ut trinus est. Deinde vero in fide idem ostenditur. Nam hæreticus credit multa mysteria, quia prima veritas illa revelavit, hoc enim profitetur, et expresse vult, unde non potest in hoc falli; hæc autem ratio est quam fides Christiana respicit, et quæ sufficit ad actum fidei supernaturalis, evidentiusque invenitur illud idem motivum credendi in fide dæmonum, illi enim coacti credunt Deum esse trinum, quia evidens illis est Deum hoc dixisse, ut docet D. Thom. 2. 2, quæst. 5, art. 2. Unde in assensu illo immediate ducuntur auctoritate Dei, et illa sola premuntur: ergo assentiuntur sub eadem ratione sub qua fidelis eundem articulum credit. Nec refert quod, ad judicandum Deum illa dicere, ducantur signis naturaliter cognitis, quia hoc non obstat quominus ad assensum rerum dictarum sola auctoritate Dei moveantur, quia non per se illis assentiuntur, sed quatenus attestata a Deo sunt.

5. *Stabilitur alia ratione.* — Tertio, add potest ratio, quia si, proposita sufficienter fide cum omni interna illuminatione et excitatio-